

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан природничо-географічного
факультету

Л.П. Міронець
вересня 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОГРАФІЇ
(ІІІ курс)**

Спеціальність 106 Географія

факультет природничо-географічний

Погоджено науково-методичною комі-
сією природничо-географічного факу-
льтету

« 31 » _____ серпня 2021 р.

Голова

_____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Суми – 2021

Робоча програма навчальної практики з географії для студентів 3 курсу за спеціальністю 106 Географія.– 2021. – 17 с.

Розробники: Кисельов Ю.О., Король О.М.

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від 30 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії

О.Г. Корнус

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОГРАФІЇ (III курс)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь	Загальна кількість годин
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u>	135
	Спеціальність <u>106 Географія</u>	Вид контролю: залік
Ступінь <u>Бакалавр</u>		

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОГРАФІЇ (III курс)

Навчальна практика з географії на третьому курсі закріплює теоретичні знання, отримані під час вивчення навчальних дисциплін «Ландшафтознавство», «Фізична географія України», «Географія населення», «Рекреаційна географія» та інших. Під час навчальної практики студенти не тільки розширюють і закріплюють знання, отримані під час теоретичного навчання, але й оволодівають новими методами пізнання природних та соціально-економічних процесів, знайомляться з проблемами раціонального природокористування в регіональному розрізі.

Названа польова практика готує майбутнього фахівця до проведення самостійних географічних досліджень та систематичного використання краєзнавчого матеріалу в його педагогічній діяльності. Вивчаючи рідний край, оволодіваючи пошуково-дослідницькими навичками, здійснюючи свої маленькі відкриття, географи-краєзнавці ознайомлюються з досвідом складних взаємовідносин природи і суспільства. Це безперечно приводить до самопізнання і самовизначення, а в кінцевому підсумку – до морального становлення особистості, її громадянської зрілості.

Також студенти навчаються грамотному і охайному веденню документів і звітних матеріалів. Форма опису подорожей є початковою формою для географічних, етнографічних та багатьох інших наук. Розповідь у вигляді опису подорожей має чимало переваг. Те, що бачив своїми очима, безумовно, можна змалювати живіше, яскравіше та цікавіше. До того ж, в такому описанні пов'язуються в єдине ціле і економіка, і природа, і населення, що не тільки не знижує зацікавлення учня (читача, слухача), а навпаки, об'єктивно його підвищує. Недаремно опис подорожей досі є одним з найулюбленіших видів літератури, особливо в учнівської молоді. Щоб заохотити дітей до географічного читання, краще всього починати з подорожей – це повинен мати на увазі кожен майбутній географ.

Мета практики – закріпити теоретичні знання, отримані студентами під час теоретичного навчання, набути та вдосконалити практичні навички та уміння за вказаними навчальними дисциплінами, оволодіти провідними ме-

тодами ландшафтного аналізу, прийомами комплексного географічного вивчення особливостей просторового поєднання соціально-економічних і природних територіальних систем.

Завдання польової практики:

- закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час лекційних, лабораторних, практичних занять з нормативних географічних дисциплін;
- навчитися користуватися спеціальними приладами і туристичним спорядженням та вміти правильно застосовувати їх при різних видах географічних досліджень;
- оволодіти навичками опису ПТК, методикою виконання ландшафтного профілювання і картування, отримати навички складати ландшафтні профілі та ландшафтні карти великого масштабу;
- вміти самостійно вести візуальні спостереження, виконувати польові вимірювання, вести записи у польовому журналі;
- формування навичок у студентів проведення науково-обґрунтованої камеральної обробки емпіричних результатів;
- формування навичок складання звіту з проходження навчальної практики;
- формування навичок самостійної роботи студентів при проведенні польових навчальних занять лабораторного типу;
- підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки студентів-географів.

Під час проходження практики студент повинен оволодіти навичками науково-дослідницької діяльності та **вміти**:

- використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички з фізичної географії та ландшафтознавства, суспільної, економічної та інших галузей географії для дослідження природних і соціально-економічних явищ і процесів;
- використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички для вирішення практичних завдань в галузі географії.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6. Здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК 7. Здатність зосереджуватись на якості та результаті при виконанні завдань.

ЗК 8. Здатність використання інформаційних технологій.

ЗК 9. Здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми.

ЗК 12. Здатність працювати як самостійно, так і в команді.

ЗК 13. Здатність планувати час та управляти ним.

ПК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах.

ПК 4. Здатність застосовувати прості кількісні та якісні методи при дослідженні геосистем і процесів в них.

ПК 6. Здатність застосовувати основні графічні прийоми та геоінформаційні технології при створенні картографічних творів, використовувати різноманітні методи і способи аналізу інформації за географічними картами, застосовувати картографічні твори у виробничій діяльності.

ПК 7. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, державному, регіональному, локальному).

ПК 8. Здатність до планування, організації та самостійного проведення досліджень, аналізування просторово-часових параметрів організації природи, населення та господарства і взаємозв'язків між ними на глобальному та регіональному рівні.

ПК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їхні властивості та притаманні їм процеси.

ПК 11. Здатність комунікувати з колегами у професійній діяльності щодо наукових та освітніх досягнень як на загальному рівні, так і на рівні спеціалістів, здатність робити усні та письмові звіти, обговорювати наукові теми рідною та англійською мовою.

ПК 12. Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ПК 13. Здатність застосовувати базові знання історії, філософії, хімії, геології, інформаційних технологій тощо при вивченні географічної оболонки.

Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРЗ 1 ПРЗ 2 ПРЗ 3 ПРЗ 5 ПРЗ 6 ПРЗ 7	ПРЗ 1. називає і використовує теорії, парадигми, концепції та принципи географічної науки, світоглядних та суміжних наук; ПРЗ 2. демонструє знання державної та іноземної мов; ПРЗ 3. демонструє знання та розуміння на базовому рівні можливостей використання апаратної і програмної складових інформаційної системи, ГІС-технологій в географічних науках; ПРЗ 5. визначає основні форми і види продуктивних сил, розуміє їх поділ, аналізує природно-ресурсний та інші види господарського потенціалу території; ПРЗ 6. виявляє і пояснює принципи й методи організації господарської діяльності людини, а також рекреаційного та регіонального розвитку території; ПРЗ 7. називає та відтворює основні положення законодавства, національних і міжнародних стандартів з проблем взаємодії природи і суспільства на глобальному та регіональному рівнях.
---------------	--	---

Уміння	ПРУ 1 ПРУ 2 ПРУ 4 ПРУ 7 ПРУ 8 ПРУ 9	<p>ПРУ 1. застосовує моделі, методи і дані природничих і суспільних наук, інформаційних технологій тощо при вивченні формування і розвитку об'єктів і процесів географічної оболонки;</p> <p>ПРУ 2. використовує польові та лабораторні методи для аналізу природно- і суспільно-географічних об'єктів і систем;</p> <p>ПРУ 4. аналізує склад і будову природних та соціально-економічних географічних об'єктів і регіональних систем на різних просторово-часових рівнях;</p> <p>ПРУ 7. адекватно оцінює свої знання і застосовує їх в різних професійних ситуаціях, аргументовано відстоює свої погляди у розв'язанні професійних завдань;</p> <p>ПРУ 8. демонструє володіння комунікативною компетентністю з української та іноземної мови, оперує базовими категоріями та поняттями своєї спеціальності;</p> <p>ПРУ 9. виявляє проблемні ситуації і пропонує шляхи їх розв'язання.</p>
Комунікація:	ПРК 2 ПРК 3	<p>ПРК 2. проявляє професійну толерантність до виявлення альтернативних принципів;</p> <p>ПРК 3. застосовує навички продуктивного спілкування з колегами.</p>
Автономія і відповідальність	ПРА 1 ПРА 2	<p>ПРА 1. уміє вчитися упродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності.</p> <p>ПРА 2. уміє діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.</p>

III. БАЗА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

Базою проведення першої частини навчальної практики з географії є околиці міста Суми (навчальний ландшафтний полігон поблизу с. Зелений Гай). Друга частина практики здійснюється за маршрутами (**Подільсько-Карпатський, Азово-Чорноморський, Придніпровський**)*, кожен з яких забезпечує потрібну кількість цікавих виробничих (енергетичних, гірничо-видобувних, промислових, сільськогосподарських, транспортних, рекреаційних), а також природних та культурологічних об'єктів. Такий вибір маршрутів дозволяє забезпечити реальну комплексність практики. Разом з тим студенти мають можливість певного вибору. Всі обрані полігони досліджень дозволяють повною мірою виконати навчальну програму.

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Організацію та проведення навчальної практики з географії здійснюють викладачі кафедри – професори, доценти, старші викладачі. Керівники практики призначаються під час планування річного навантаження викладачів кафедри.

Заняття навчальної практики прирівнюються до змісту аудиторних лабораторних занять – тільки в польових природних умовах. Лабораторний принцип проведення польової навчальної практики ґрунтується на виключно дослідницькому характері польових занять. Зважаючи на особливості виїзного проведення практики, за умови чисельності групи 12 студентів і більше,

* Схеми маршрутів додаються.

для керівництва практикою призначається два викладачі. По завершенні практики її керівник (керівники) приймає звіт про виконання усіх передбачених практикою завдань і виставляє залік кожному студенту.

Розподіл часу. Основна змістовна частина навчальної практики з географії проводиться у світлову частину доби, обсягом не менше 6 академічних годин. У цей обсяг часу включаються усі види роботи, у т.ч. переміщення до об'єкту практики, робота на об'єкті та ін.

Обов'язки керівника практики. Керівник практики від кафедри забезпечує її організацію і проведення відповідно до навчального плану, наскрізної і робочих програм практик. До обов'язків керівника практики належить:

- проведення інструктажу студентів з техніки безпеки;
- створення належних безпечних умови для життя студентів при проведенні польових робіт;
- науково та методично грамотна організація навчального процесу;
- завчасне визначення місця проведення чи планування маршруту практики та їх затвердження на засіданні кафедри;
- контроль навчального процесу та дисципліни в колективі студентів;
- консультування студентів при виконанні ними польових досліджень та спостережень і контролю самостійної роботи;
- прийняття у студентів звіту про проходження польової практики та своєчасне виставлення заліку;
- у разі сплати студентам і керівнику практики добових та роз'їзних витрат коштом університету, вчасно оформити супровідні документи та надати фінансовий звіт бухгалтерії університету.

Обов'язки студентів. До обов'язків студентів належать:

- відвідувати екскурсії, польові виходи та інші форми навчальної роботи, що передбачені програмою практики;
- виконувати усі передбачені програмою практики завдання;
- дотримуватись правил техніки безпеки;
- дотримуватись загальних організаційних вимог і дисципліни при проходженні практики;
- вести щоденник практики, створювати плани місцевості та інші види документації, визначені керівником практики, брати участь у підготовці і захисті звіту про її проходження.
- отримати залік за підсумками проходження навчальної практики.

Перелік документів з організації практики. Пакет необхідних документів для офіційної організації практики включає в себе наступні матеріали:

- наказ по університету (розпорядження по факультету) щодо відправлення студентів на навчальну практику; в наказі (розпорядженні) вказуються причини направлення студентів, призначається керівник, вказуються строки практики;
- маршрутний лист (у випадку виїзного проведення практики), де зазначаються конкретні пункти маршруту практики;
- документи про замовлення засобу пересування (автобус, поїзд);

- заявка на фінансові витрати та листи відрядження на керівника зі студентами (подаються до бухгалтерії; даний документ оформлюється лише за умов оплачуваної польової практики за кошти університету);
- фінансовий звіт (оформляється та подається до бухгалтерії лише за умови оплачуваної навчальної практики за кошти університету).

V. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Навчальна практика з географії проводиться з відривом від навчання протягом травня, червня у 6 семестрі та складається з 2-х розділів: ландшафт-тознавчого і комплексного фізико- та суспільно-географічного. Кожен розділ складається із підготовчого, польового і камерального етапів.

Підготовчий етап включає ознайомлення з програмою практики, напрямками досліджень, маршрутами, правилами експлуатації приладів, методикою польових досліджень, вимогами до звіту. На цьому етапі відбувається повторення та закріплення теоретичної бази, необхідної для проходження польової практики, отримання обладнання, інструктаж з техніки безпеки.

Польовий етап включає безпосередню роботу на ділянках, об'єктах та маршрутах, проведення вимірювань, аналіз та створення картографічних матеріалів, проведення виробничих екскурсій та екскурсій на ключові природні об'єкти, визначені керівником та програмою практики, різні види спостережень тощо. У залежності від мети та завдань кожного модуля навчальної практики з географії проводяться дослідження, що мають свою специфіку.

Камеральний етап. Після закінчення польового етапу студенти за даними польових щоденників та іншої польової документації практики складають та оформляють звіт з навчальної практики.

Розподіл годин за модулями навчальної практики наступний:

- 1) Комплексна фізико-географічна практика (45 год.)
- 2) Комплексна географічна (дальня) практика (90 год.)

Програма обох розділів практики передбачає послідовне виконання трьох основних етапів – підготовчого, польового та камерального (післяпольового), згідно плану їх проведення.

Комплексна фізико-географічна практика (45 год.)

Етап	Зміст робіт	Тривалість
Підготовчий етап	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оглядова лекція по ландшафтній структурі району практики, термінам і місцям проведення практики, основним видам запланованих польових робіт, вимогам по їх виконанню, методиці проведення ландшафтних робіт, структурі звіту, ведення та оформлення польових щоденників. 2. Вивчення літературних, картографічних і фондових матеріалів по району практики. Написання розділу «Фізико-географічна характеристика району практики». Підготовка викопіровок з галузевих фізико-географічних та топографічних карт. Підготовка бланків геоботанічного опису та опису ПТК на ключових ділянках. 3. Отримання обладнання. Створення робочих бригад (4-5 чол.) 	8 год.

	4. Інструктаж з техніки безпеки польових досліджень.	
Польовий етап	<p>Польовий етап включає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виконання окомірної зйомки ландшафтного полігону. 2. Геолого-геоморфологічні дослідження району практики. 3. Ґрунтово-географічні дослідження району практики 4. Геоботанічні дослідження у межах природно-територіальних комплексів: лісових, лучних, болотних, культурних. 5. Проведення ландшафтного профілювання полігону. 6. Опис фацій, урочищ. 7. Ландшафтне картування території. 8. Вивчення природних і антропогенних процесів та їх впливу на ПТК. 	29 год.
Камеральний етап	<p>Камеральний етап включає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обробка польових матеріалів. 2. Побудову ландшафтного профілю. 3. Складання ландшафтною карти. 4. Складання і захист звіту кожною бригадою. 	8 год.

Комплексна географічна (дальня) практика (90 год.)

Види робіт	Зміст робіт	Тривалість
Камеральний підготовчий період	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з маршрутом і програмою практики. 2. Отримання обладнання і туристичного спорядження. 3. Інструктаж з техніки безпеки. 	8 год.
Виробничі екскурсії на об'єкти промисловості та енергетики	<ol style="list-style-type: none"> 4. Ознайомлення з технологічними процесами, зв'язками по сировині та готовій продукції. 5. Дослідження соціальних та екологічних аспектів функціонування підприємств. 	20 год.
Виробничі екскурсії на підприємства сільсько- та лісового господарства	<ol style="list-style-type: none"> 6. Ознайомлення із сівозмінами та іншими технологічними особливостями виробництва в рослинництві і тваринництві. 7. Дослідження ролі особистих підсобних господарств населення у валовому виробництві продуктів харчування. 8. Дослідження вікового і породного складу лісових насаджень, оцінка показника лісистості території та його зв'язку з еродованістю ріллі. 9. Дослідження демографічної ситуації в сільській місцевості. 	10 год.
Виробничі екскурсії на об'єкти транспортного господарства	<ol style="list-style-type: none"> 10. Спостереження за інтенсивністю руху на транспортних шляхах сполучення. 11. Оцінка пропускної здатності об'єктів транспортної інфраструктури. 12. Класифікація транспортних вузлів. 	12 год.
Виробничі екскурсії на об'єкти рекреаційного господарства	<ol style="list-style-type: none"> 13. Ознайомлення з природно-рекреаційними та історико-культурними ресурсами району досліджень 14. Розрахунки рекреаційного навантаження на територію та екологічної стійкості природних комплексів. 15. Оцінка перспектив розвитку рекреаційного господарства. 	10 год.
Польові дослідження форм розселення населення	<ol style="list-style-type: none"> 16. Оцінка функціонально-галузевої структури населених пунктів. 17. Візуальні та картографічні спостереження за способами «вписування» поселень в рельєф місцевості. 18. Соціологічне опитування з метою встановлення соціальної, мовної та конфесійної структур населення. 	10 год.

Експерсії на ключові природні ділянки (типів та унікальні ПТК, об'єкти природно-заповідного фонду)	19. Дослідження особливостей ґрунтового покриву, гідрологічної мережі та окремих мікрокліматичних особливостей ключових ділянок. 20. Побудова комплексного опису природи району досліджень. 21. Візуальні спостереження за проявами широтної зональності і вертикальної поясності в географічній оболонці та їх впливом на людську діяльність. 22. Оцінка ступеню раціональності суспільно-природної взаємодії та екологічної ситуації в районі досліджень.	10 год.
Завершальний камеральний період	23. Остаточна обробка зібраного масиву даних. 24. Оформлення звіту. 25. Захист звіту. 26. Повернення обладнання і туристичного спорядження на кафедру.	10 год.

VI. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підсумки навчальної практики з географії підводяться керівниками практики. Документами, що свідчать про проходження навчальної практики студентом, є звіти, які повинні бути підготовлені за підсумками кожного модуля практики, оформлені належним чином і мати наступну орієнтовну структуру.

Вступ. Тут описується мета та завдання практики в цілому, місце та термін її проведення. Основна частина, де подається методика проведення досліджень, описується район дослідження, результати польових досліджень і спостережень, отримані під час проходження практики. Висновки, де студенти вказують те, чому навчилися під час практики, а також роблять свої пропозиції щодо покращення організації польової практики. Додатки. До звіту за необхідності додаються польові щоденники (журнали спостережень), як свідчення безпосередньої участі в польовій практиці; фотографії об'єктів місцевості, де відбувалися практичні заняття, чи етапів проходження практики; схеми та карти, що не увійшли до тексту звіту, але можуть підкріпити його матеріал.

Бажаним є постійне фотографування процесу практичних польових занять для створення фотозвіту, який може оформлятися у вигляді стенду, що виставляється для показу на факультеті. Фотозвіт є одним із елементів результуючої частини польових робіт.

Оформлення звіту відбувається згідно методичних рекомендацій, затверджених кафедрою загальної та регіональної географії.

Розподіл балів за модулями та видами діяльності

Нормами оцінювання роботи студентів під час проходження практики слугує шкала ECTS, згідно з якою робота студента оцінюється за наступними критеріями (у %):

№ з/п	Вид діяльності	% від кількості балів відведеної на кожен модуль
1.	Володіння методикою польових географічних досліджень	0-20

2.	Ведення щоденника та обробка зібраних даних	0-20
3.	Інтерпретація отриманих даних, оформлення звіту	0-20
4.	Захист основних положень звіту та оцінювання знань, отриманих під час проходження навчальної практики (усне складання або тестовий контроль)	0-40

Розподіл балів між основними (розділами) навчальної практики

ландшафтна практика	комплексна географічна (дальня) практика	Сума балів
30...50	30...50	60...100

Практика не може бути зарахованою, якщо з будь-якого її модулю (розділу) студент не набрав мінімально необхідної кількості балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час проходження навчальної практики з географії застосовуються наступні *методи навчання*:

- аналізу літературних джерел, у т.ч. картографічних матеріалів;
- навчальних екскурсій;
- метод спостереження, у т.ч. стаціонарних спостережень;
- польових досліджень;
- картографічного моделювання.

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для методичного забезпечення навчальної практики використовується наступна навчально-методична література:

- методичні посібники з польових фізико-географічних і геологічних практик;
- необхідні прилади і обладнання (землемірні стрічки, геологічні молотки, бусолі, компаси, барометри-анероїди, аспіраційні психрометри, строкові термометри (повітряні, ґрунтові, водні), чашкові анемометри, намети туристичні, спальні мішки, рюкзаки, саперні лопати, сокири, казани, біноклі та ін.);

- роздатковий методичний матеріал (схеми, таблиці, карти, географічні атласи).

ІХ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Байрак Г. Методи геоморфологічних досліджень : навч. посібник / Галина Байрак. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 292 с.
2. Методологія наукових досліджень у ґрунтознавстві. Методичні вказівки / Укл. Тихоненко Д.Г., Новосад К.Б., Гавва Д.В., Резнік С.В. – Харків, 2017. – 26 с.
3. Корнус А. О. Навчальна практика з географічних дисциплін : навч.-метод. посіб. / А. О. Корнус, О. Г. Корнус, С. І. Сюткін, О. С. Данильченко; за загальною ред. А. О. Корнуса. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 100 с.
4. Купач Т.Г., Дем'яненко С.О. Польові природничо-географічні дослідження територій: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «географія» та «освіта». – К., 2017. – 80 с.
5. Польова навчальна топографічна практика: навчально-методичний посібник / І.О. Підлісецька, М.А. Молочко; За ред. А.М. Молочка. – Київ: Видавництво «Альфа-ПК», 2020. – 42 с.
6. Навчальна туристична топографо-краєзнавча практика (навчально-методичний посібник для студентів спеціальності туризм Київського національного університету імені Тараса Шевченка) / Полякова Н.О. – К.: Фітосоціоцентр, 2017.– 32 с.

Додаткова:

1. Методичні вказівки для проходження навчальної та виробничої практики (для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.080101 – Геодезія, картографія та землеустрій) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; укладачі С. А. Отечко, К. А. Мамонов, Т. В. Анопрієнко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 26 с.
2. Сюткін С.І. Карпатсько-Подільський маршрут дальньої комплексної практики (методичні рекомендації для студентів географічних спеціальностей педагогічних інститутів та університетів). Суми: Медіа Інформ, 2007. 38 с.
3. Білецький М. І. Методичні рекомендації до проходження економіко-географічного розділу навчальної комплексної фізико-економіко-географічної практики студентів географічного факультету : навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 62 с.

Інформаційні ресурси:

1. Український гідрометеорологічний центр: Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://meteo.gov.ua/>
2. Туристичні маршрути: Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://guide.karpaty.ua/ru/categories/marshruty>
3. Марковані маршрути – <https://www.karpaty.info/ua/info/useful/routes/>

4. Департамент захисту довкілля та енергетики Сумської обласної державної адміністрації: Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pek.sm.gov.ua/index.php/uk/>
5. Офіційний веб-сайт Урядовий портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

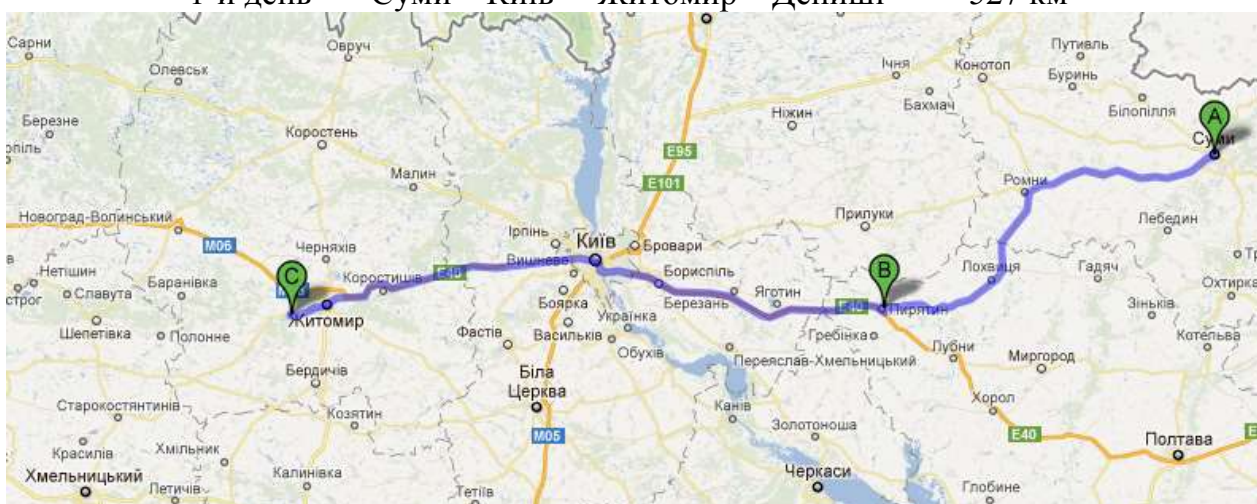

Подільсько-Карпатський маршрут

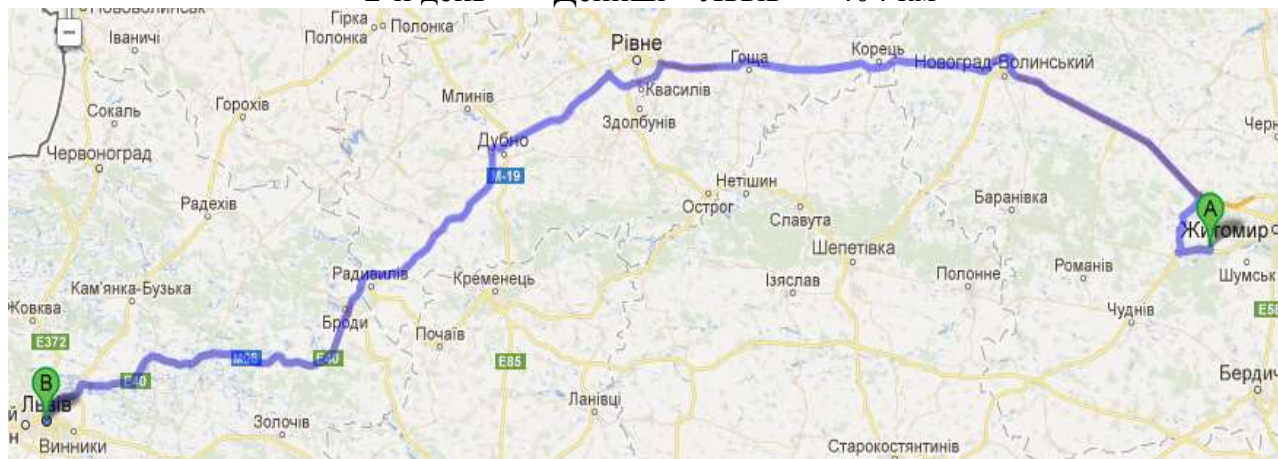
День	Маршрут за день	Відстань, км	Приблизний час у дорозі
1	Суми – Київ – Житомир – Дениші	527	7 год. 29 хв.
2-3	Дениші – Львів	404	5 год. 02 хв.
4	Львів – Бубнище	110	1 год. 33 хв.
5	Бубнище – Синевир	114	1 год. 57 хв.
6	Синевир – Ділове	138	2 год. 18 хв.
7-8	Ділове – Ворохта	78	1 год. 14 хв.
9	Ворохта – Нирків	140	2 год. 16 хв.
10	Нирків – Кам'янець-Под. – Маків	114	2 год. 17 хв.
11	Маків – Трушки	350	4 год. 50 хв.
12	Трушки – Біла Церква – Суми	430	5 год. 59 хв.
Всього:		2405	

СХЕМА МАРШРУТУ

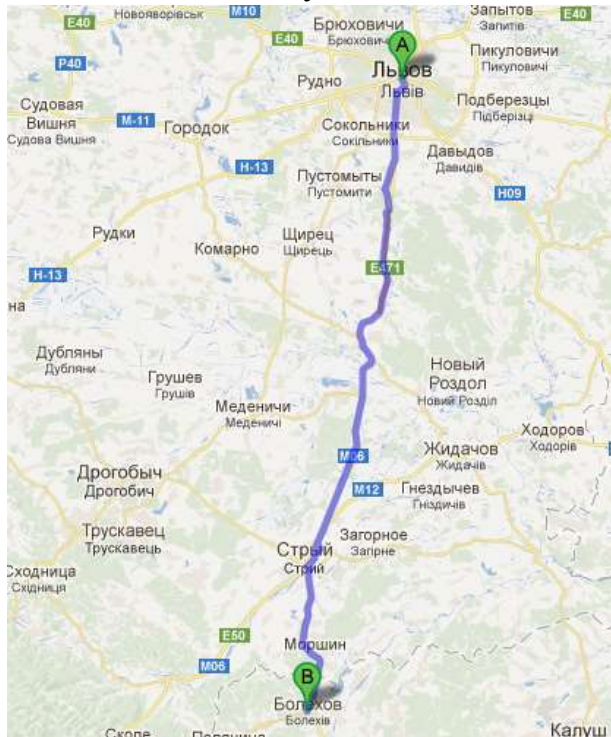
1-й день   Суми – Київ – Житомир – Дениші   527 км

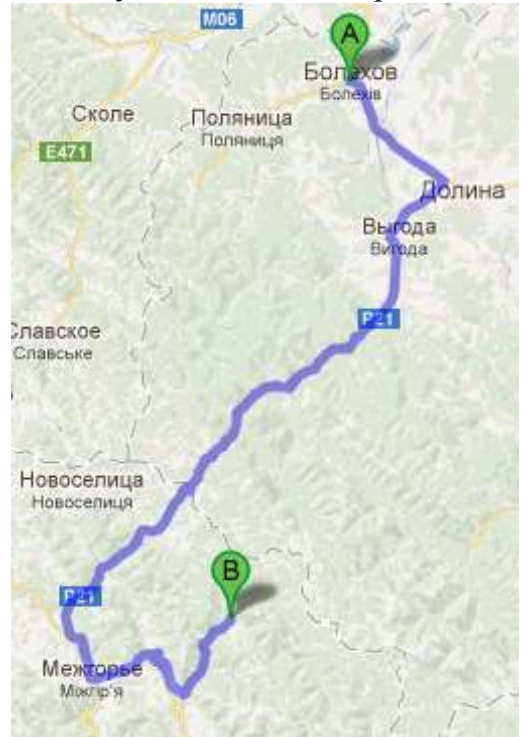
2-й день   Дениші – Львів   404 км

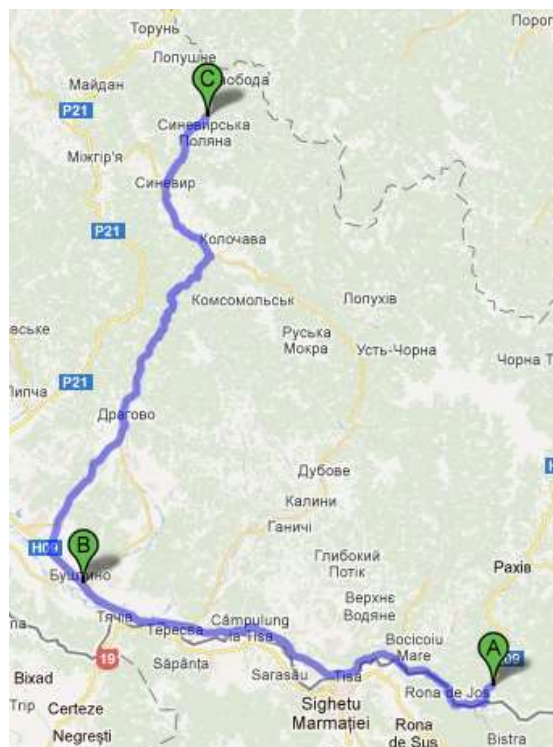
4-й день. Львів – Бубнице 108 км;

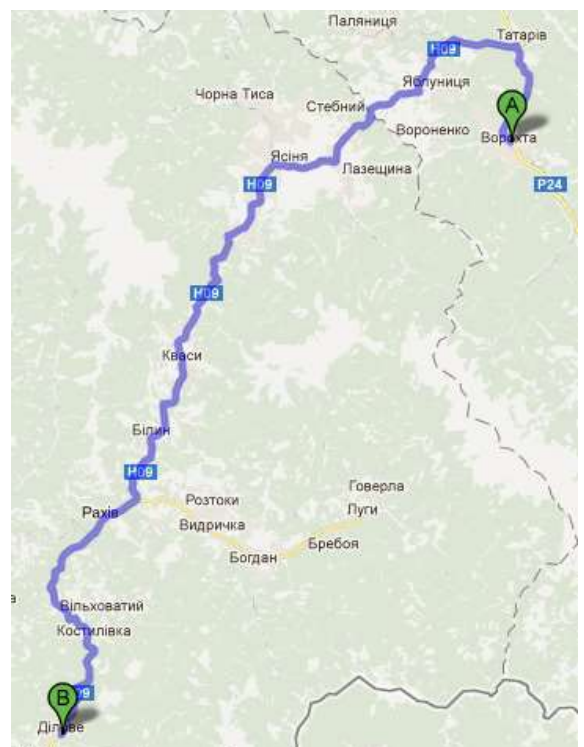
5-й день Бубнице – Синевир 114 км

6-й день Синевир – Ділове 138 км

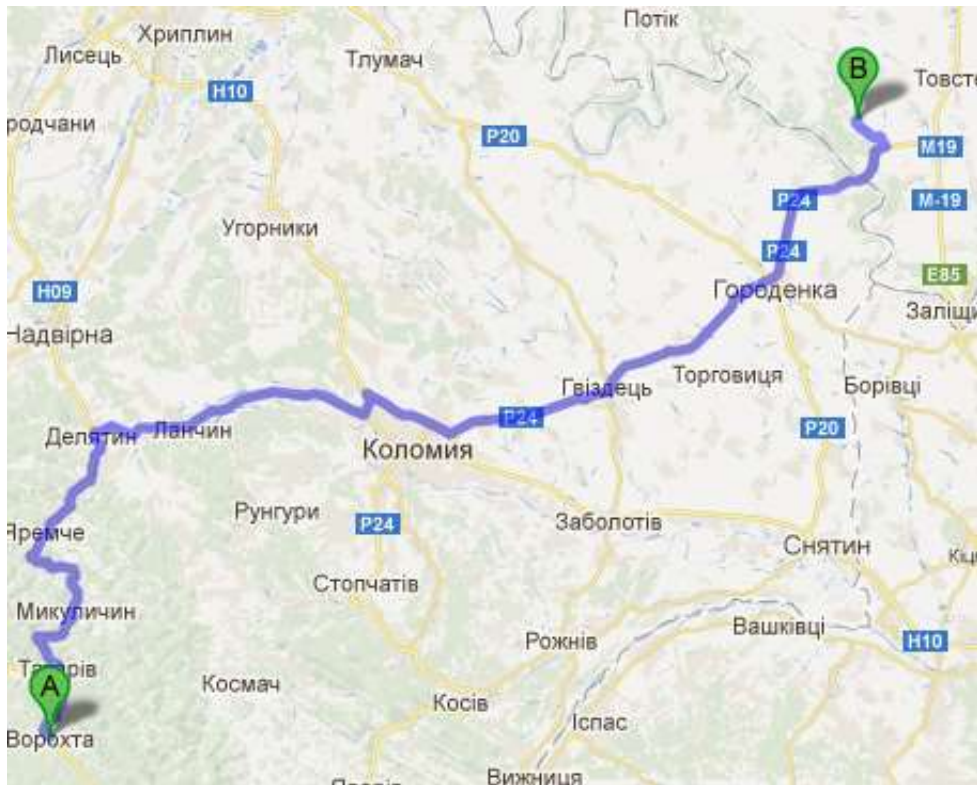

7-й день. Ділове – Ворохта 78 км

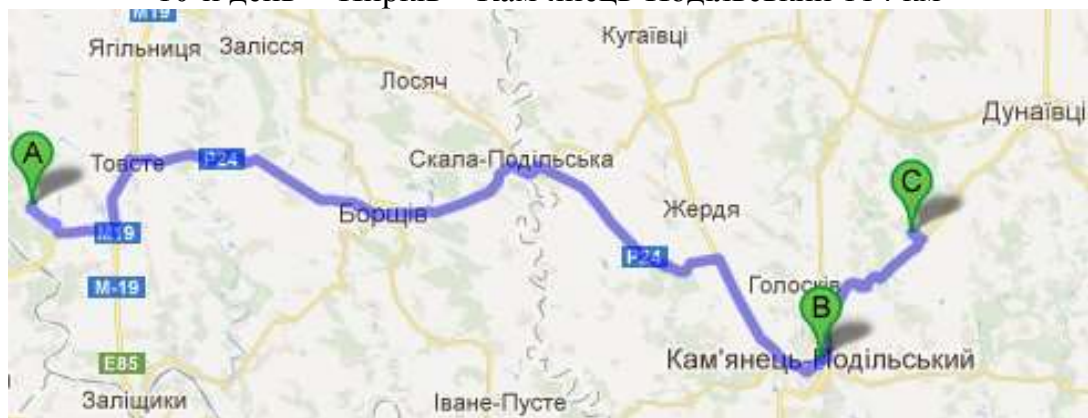

9-й день Ворохта – Нирків 140 км

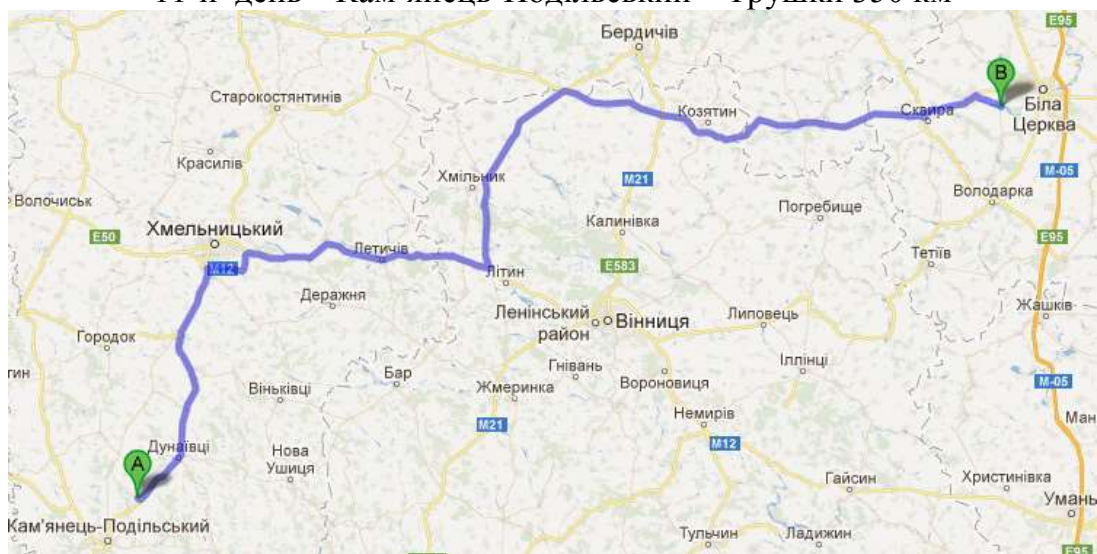

10-й день Нирків – Кам'янець-Подільський 114 км

11-й день Кам'янець-Подільський – Трушки 350 км

12-й день Трушки – Суми 430 км

